

eerste taak, de *Reichskommissar* ervan te overtuigen dat de twijfel die in zijn toespraak van 26 juli tot uitdrukking gekomen was, alle redelijke grond miste. In de publieke toespraken die in de maand augustus door Homan, de Quay en Einthoven in den lande gehouden werden, kwam het thema: wij moeten Nederland hervormen en het aan het Derde Rijk aanpassen, herhaaldelijk en in tal van variaties voor (bij Einthoven het minst); daar werd als regel door het publiek lauw op gereageerd. Enthousiasme wekten alleen die passages welke men anti-Duits kon interpreteren.

In het openbaar traden de mannen van het Driemanschap voor het eerst op 6 augustus op, in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen in Den Haag. De toegangskaarten waren er binnen twee uur uitverkocht. In de met rood-wit-blauwe vlaggen versierde, stampvolle zaal (buiten verdronk zich nog een grote menigte) sprak Homan als eerste.¹ 'Zal ons volk', riep hij uit,

'vrijwillig en zelfstandig zijn degelijke, harde saamhorigheid zo snel tot gelding kunnen brengen dat het òn binnenlands zijn gemeenschapsplichten verstaat òn internationaal zich kan doen gelden bij de opbouw van het komende Europa? En wel wezenlijk sterk: niet in een noodverband bijeengehouden? Ja, duizendmaal ja' -

maar er kwam geen spoor van instemming, evenmin toen hij Hitler en Mussolini prees. Een daverend applaus weerklonk daarentegen toen hij betoogde dat het Driemanschap zich wilde 'onthouden van alles wat zweemt naar ogendiensterij en opportunisme tegen de bezetter' - dat was een hak op Mussert! En dan lette men er minder op dat een passage volgde waarin Homan zei, er 'alle vertrouwen' in te hebben, 'dat de Rijkscommissaris die zo sprak als hij kortgeleden sprak' (26 juli), 'niet de man is voor een lichtvaardig oordeel over ons' - anders gezegd: Homan vertrouwde dat Seyss-Inquart tot serieus contact met het Driemanschap bereid zou zijn.

De Quay bepleitte dat Nederland zich 'in snel tempo' zou aanpassen. Hij sprak vrij uitgebreid en nogal academisch over de taken van landbouw en nijverheid 'in een stelsel van geleide economie' dat 'voor geheel Europa onder leiding van Duitsland' opgebouwd kon worden; in Nederland dienden dan corporaties te ontstaan die in een 'nationale raad' zouden samenkomen; de klassentegenstellingen zouden verdwijnen, 'eerste voorwaarde is verplichte organisatie.' Alweer: weinig of geen applaus.

Einthoven uitte vergoelijkende woorden over Duitslands aggressie; men

¹ Wij combineren gegevens uit de verslagen in de *Nieuwe Rotterdamse Courant*, het *Algemeen Handelsblad* en *De Telegraaf*, alle van 7 augustus 1940.